

14. Мелешкина Е. Ю. Политическое поведение / Е. Ю. Мелешкина // Политический процесс: основные аспекты и способы анализа: сб. учеб. материалов. – М. : ИНФРАМ, Весь мир, 2001. – 154 с.
15. Downs A. An Economic Theory of Political Action in a Democracy/ A. Downs // Journal of Political Economy. – N.Y., 1957. – Vol. 65. – № 2. – P. 135 – 150.
16. Fiorina M. Retrospective Voting in American National Elections / M. Fiorina. – : Yale University Press, 1981. – 289 p.
17. Олсон М. Логика коллективных действий. Общественные блага в теории групп. / М. Олсон. Пер с англ. – М. : Фонд Экономической Инициативы, 1995. –165 с.
18. Olsen O. M. Posture & Body, Movement Perception / O. M. Olsen // Procudings of Sixteenth International Congress in Psychology. : Amsterdam, 1961. – P. 14 – 24.
19. Kitschelt H. Left-Libertarian Parties : Explaining Innovations in Competitive Party Systems / H. Kitschelt // World Politics, 1988. – Vol. 40. – P. 15 – 23.
20. Kitschelt H. The formation of party systems in East Central Europe / H. Kitschelt // Politics and Society, 1992. – Vol. 20. – P.133 – 142.
21. Центральна виборча комісія. Веб-відображення Інформаційно-аналітичної системи «Місцеві вибори 2015» [Електронний ресурс] : – Режим доступу : http://www.cvk.gov.ua/vm_2015/
22. Інтернет портал «Українська правда». Наднизька явка виборців може змусити до зміни закону – голова ЦВК [Електронний ресурс] : – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2015/11/15/7088838/?attempt=1>

Додонов Д. Р. Рациональная составляющая абсентеизма как специфическое проявление политического поведения

В статье рассматриваются разные подходы к определению понятия абсентеизм. Дается ретроспективный анализ истории исследования этой формы политического поведения. Приводятся разные примеры абсентеизма в украинских реалиях последнего избирательного процесса. Выдвигается и доказывается гипотеза наличия преимущественно сознательной формы поведения.

Ключевые слова: политическое поведение, абсентеизм, аполитическое поведение, политический процесс.

Dodonov D. The rational component of absenteeism as a specific manifestation of political behavior

The article deals with different approaches to the definition of absenteeism. Retrospective analysis of available research history of this form of political behavior. Various examples are given absenteeism in Ukrainian realities of the last election and have put forward the hypothesis of the presence of most forms of deliberate absenteeism

Keywords: political behavior, absenteeism, anpolitical behavior, political process.

УДК316.612:004.738.5

Кокарча Ю. А.

ІНТЕРНЕТ ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті йдеться про причини виникнення, поширення Інтернету в політичній сфері та досліджується його роль в політичній соціалізації особистості.

Ключові слова: інформаційне середовище, Інтернет, політична соціалізація, кіберпростір.

*«...Якщо тебе немає в Інтернеті, то ти не існуєш»
Білл Гейтс [1].*

Актуальність твердження Б. Гейтса посилюється з кожним роком, адже сьогодні складно переоцінити роль Інтернету у суспільному житті. На думку багатьох сучасних дослідників Інтернет є одним з великих випробовувань нашого суспільства. Він виник як технічний засіб передачі інформації, а нині вже перетворився на важливе явище в соціальній, економічній та навіть політичній сфері суспільства. Виправданою є теза Цицерона про те, що не настільки прекрасно знати латину, як ганебно її не знати. Хоча ці слова мислителя стосувалися латини, але, на наш погляд, їх можна екстраполювати на посилення впливу інформаційно-комунікативних технологій в сучасному житті, і особливо Інтернету. У сучасному житті Інтернет є важливою і невід'ємною частиною, що актуалізує глибоке наукове осмислення його ролі у залученні людини до політичної сфери.

Метою статті є вивчення причин виникнення та поширення значення Інтернету в процесі політичної соціалізації особистості.

Кінець ХХ століття характеризується стрімким зростанням кількості користувачів мережі Інтернет. У цей час Інтернет перетворюється із технології ноу-хау, доступної лише вузькому колу спеціалістів, в явище, що розповсюдилося між сотнями тисяч і навіть більше людей у світі. За досить малий проміжок часу Інтернет проникає в усі сфери людського життя. Особливого значення Інтернет набуває у політичній сфері суспільства. Однією із причин, що це пояснює – швидке розповсюдження інформації, велика комунікативна здатність мережі. Інтернет є найбільш оперативним і доступним джерелом інформації. Також однією із загальних причин поширення мережі є прагнення пошуку середовища максимальної творчої свободи та самовираження людини.

Певний час Всесвітня мережа використовувалася переважно в якості середовища передачі файлів і повідомлень. Тепер же за її допомогою вирішуються більш складні задачі. Інтернет змінює «політичний радіус» багатьох людей. Завдяки комунікації в соціальних мережах, блогах, чатах людина знаходить однодумців, тих, з ким можна обговорити певну політичну ситуацію. Також Інтернет-ресурси надають звичайній пересічній людині можливість здійснювати тиск на представників влади, це проявляється в зверненнях до органів влади, а також в голосуванні за допомогою Інтернету.

В Інтернеті зростає рівень свободи, усвідомлення людиною своїх можливостей. Також, представництво в Мережі мають політичні партії, громадські рухи, які пропагують свої погляди через Глобальну мережу. Якщо ще кілька років тому переважно молодь опановувала «тонкощі» користування Інтернетом, то на сьогодні Інтернетом користуються люди майже всіх вікових категорій, адже він став доступним і найзручнішим способом отримання інформації.

З появою Інтернету нового звучання набули вчення М. Маклюєна про революційний розвиток цивілізації, зокрема про розвиток електроніки. Завдяки якій можна об'єднати людей в усьому світі, руйнуючи всі кордони та перетворюючи світ в одне «глобальне село». Вчений ще тоді, в 70-80-х роках ХХ століття, розумів що майбутнє людей – за новими технологіями. І в інформаційному середовищі, писав він, – уже не можна буде проігнорувати думку меншості, коли «занадто багато людей володіють інформацією один про одного...» М. Маклюєн передбачав, що в новій епосі текст та електронні ЗМІ зіллються в одне ціле. Якщо за вченням М. Маклюєна, друковані засоби комунікації «гарячі» і лінійні, електронні (телебачення і радіо) - «прохолодні» та інтерактивні, то його послідовники визначають гіпермедіа в Мережі як «freezing» (замерзають, застигають)» [2].

Якщо раніше багато дослідників вважали, що основна проблема медіа в тому, що існує цензура в тоталітарних чи авторитарних країнах, то в сьогоднішніх реаліях Інтернет дещо вирішує цю проблему. Адже світова павутина вважається більш толерантнішим та демократичнішим способом доступу до інформації.

Інтернет через свої властивості та свою особливу будову передає людські цінності свободи, плюралізму думок, демократії. Навіть в авторитарних державах неможливо повністю обмежити доступ до Мережі. Доцільно звернути увагу на цінності, що закладені у самій будові Всесвітньої павутини і як можливо їх, а також відповідні орієнтації, політичні

та соціальні норми, засвоїти людиною через включення до світового інформаційного простору. Інтернет-середовище засноване на цінностях, що є співзвучними демократичному суспільству: свобода слова, політичний плюралізм, вільний доступ до інформації, свобода зібрань та організацій.

Свобода слова є правом кожної людини висловлювати свої власні погляди та думки не лише в усній формі, а й письмово.

5 липня 2012 року Рада ООН з прав людини схвалила резолюцію про свободу поширення інформації в Інтернеті. В резолюції міститься заклик до всіх держав захищати права особи в Інтернеті так само, як це робиться з правами людини у реальному житті. Незважаючи на заперечення з боку Китаю, Росії та Індії, десятки держав висловили підтримку проекту резолюції перед її ухваленням. За документ проголосували представники 85 держав. Представник США у Раді ООН з прав людини Ейлін Чамберлейн Донаг'ю назвала надзвичайно важливими для Ради підсумки голосування. За її словами, це перша резолюція ООН, що підтверджує необхідність захисту прав особи в Інтернеті з такою ж наполегливістю, як це здійснюється в «реальному світі» [3].

Для порівняння свободи слова у класичних ЗМІ, таких, як журнали, газети, телебачення, набагато важче висловити свої міркування, донести своє бачення тієї чи іншої події тому, що зазвичай на заваді стає багато факторів таких як: цензура, фінансова неспроможність, а ще - брак часу, територіальна обмеженість та ін. Людина отримує офіційну інформацію, яка відображає інтереси правлячої політичної сили. Але з появою Інтернету все змінюється. Замість монологу з'явився діалог, за допомогою якого можливо краще зрозуміти норми і цінності, що передаються в процесі спілкування.

Інтернет-комунікація відкриває можливості не лише отримувати швидкий зворотній зв'язок, що є дуже важливим, але й аналізувати настрої, емоції, використовуючи цілий арсенал символів і «смайлів» (емоцій) для кращого розуміння співрозмовника. Плюралізм думок, висока інформативність та неможливість контролю запобігає ідеологічному тиску з боку правлячого політичного режиму. Нав'язати певну, «потрібну», ідеологію стає набагато важче, особливо якщо цінності і орієнтації, закладені в ній, протилежні до тих, що існують в мережі. Якщо в країні є доступ до Інтернету, то людина буде отримувати альтернативну інформацію. Це сприяє не лише засвоєнню демократичних цінностей, але і часто об'єднує громадян з метою їхнього захисту. Як наслідок – утворюються різноманітні групи і об'єднання, які організовуються в Інтернеті, а діють в реальному житті.

Інтернет полегшує досягнення згуртованості та сприяє створенню глобального громадянського суспільства. Яке разом, незважаючи на кордони і відстані, переживає як перемоги і досягнення, так і важкі часи. На прикладі це можна бачити, коли частина людей в Інтернеті після теракту в Парижі 13 листопада 2015р., висловили свою скорботу у вигляді аватарки прапора Франції в своєму акаунті в соціальних мережах. Або, – після трагічних подій під Волновахою, коли загинули українські громадяни, багато людей з усього світу виставляли світлини зі словами «Я- Волноваха» на своїх сторінках в соціальних мережах. Або флеш-моб – «Ice Bucket Challenge», який з величезною швидкістю поширювався в Інтернеті і спонукав людей в реальності до благодійності. Все це свідчить про консолідуючу функцію Інтернету в житті соціуму.

Активне висловлення своєї позиції та плюралізм думок в Інтернеті надає людині можливість постійно отримувати альтернативну думку і порівнювати, наприклад, з офіційною позицією політичної влади.

Також можливість створити блог за декілька хвилин підсилює плюралістичність кіберпростору. За визначенням українського дослідника П. Салиги «Блог — це самостійне динамічне інтерактивне електронне видання, що містить статті, які додаються через невизначені періоди часу та розміщуються у хронологічному порядку» [4, с. 58].

Читаючи блоги і пишучи власні, можна отримати досвід та цінну, ексклюзивну інформацію від людей, яких, в реальному житті можна і не побачити. Яскравим прикладом є можливість читати тексти відомих людей: журналістів, економістів, лідерів громадської

думки, політиків. Загалом люди різного соціального статусу, політичних поглядів, віросповідання, пишуть десятки блогів щохвилини, часто висловлюючи протилежні думки. Досвід показує, що людина у такому спілкуванні шукає не лише відповіді на актуальні питання суспільно-політичного життя, а й прагне до самовираження.

Однією з не менш важливих характеристик Інтернету є інформаційна відкритість. Вона актуальна для інститутів, що хочуть підвищити свій рівень авторитету та популярності в інтернет-середовищі. В такому випадку для них вимушені кроки в напрямі інформаційної відкритості. Швидкий та легкий доступ до інформації є важливою можливістю Інтернету. Навіть політичні інститути різних країн змушені не просто висвітлювати загальну інформацію, але й, як, наприклад, у США, показувати всі витрати і прибутки бюджетів різних рівнів, та робити інформацію доступною для громадян. Така відкритість конструює певні риси світогляду та цінностей відносно владних інститутів. Швидке отримання інформації від владних інститутів і можливість її проаналізувати проектується і на середовище в реальному світі. Як результат, не отримання інформації чи повільне реагування на звернення до інститутів може викликати невдоволення і нерозуміння, чому гласність не працює у реальному світі, що своєю чергою може привести до бажання вплинути на інститут за допомогою тих же акцій протесту.

У Глобальній мережі виражаються ціннісні виміри свободи організацій та зібрань, створення груп, учасники яких об'єднуються за різними критеріями. Інтернет створює умови для налагодження зв'язків з іншими представниками як своєї, так і інших соціальних груп.

Діяльність груп в Інтернеті з часом може перенестися і в реальний світ. На прикладі це можна було спостерігати у 2013–2014 рр., коли соціальні мережі, окрім комунікативної функції, стали виконувати функції мобілізації громадської активності й координації дій громадян, громадських лідерів та політиків під час масових акцій протесту. Однією з ключових характеристик масових протестів, що відбулися в Україні з 28 листопада 2013 р. по 22 лютого 2014 р., була трансформація політичної акції («Євромайдан») у тривалий і масштабний громадянський протест («Майдан»). У цей період якісно іншим став контент обговорень у соціальних мережах: репосту і коментарям підлягали не тільки заяви політиків і новини про події в Україні і світі (як правило, тексти і фото), а передусім аматорські відео сюжети на політичну тематику, які миттєво поширювалися серед користувачів і були одними з мотивуючих чинників активних політичних дій громадян. Експерти у сфері новітніх комунікацій констатували залежність інтернет-трафіку на Facebook і Twitter залежно від політичних подій [5, с. 277].

Технологічна революція постмодерного суспільства відкриває можливість передачі політичних цінностей широким верствам громадян через мережу інформаційних каналів. У сучасному суспільстві процес політичної соціалізації передбачає засвоєння демократичних цінностей, норм. Саме в демократичному середовищі зростає громадянська свідомість народу. Демократія – це своєрідний код до відкритого суспільства, плюралізму і свободи.

За словами російського вченого Р. Матвеева: «Демократія потрібна для динамічно стійкого розвитку сучасного інформаційного суспільства. Інформаційний характер суспільства полягає не тільки і не стільки в тому, що в ньому постійно рухаються потоки інформації у деяких інститутах – у ЗМІ, уряді, парламенті, партіях, громадських організаціях і рухах – хоча все це важливо і необхідно. Інформаційне суспільство за визначенням демократичне, тому що воно сприяє створенню і руху інформації від громадян до різнорівневих структур влади, партій і громадських організацій. Демократичність означає і обов'язок влади прислухатися до цієї об'ємної, що йде «знизу» інформації і черпати із неї корисні перспективні ідеї» [6, с. 39].

Політична соціалізація є безперервним процесом сприйняття й використання індивідом певних політичних ролей в управлінні справами суспільства і держави. У процесі політичної соціалізації людина ідентифікує себе з певною політичною спільнотою (нацією, державою, верствою, країною, соціальним станом), засвоює її символи, здобуває знання про політичні інститути суспільства, їх призначення, функціонування й механізми дії.

Глобальна мережа посідає важливе місце серед агентів політичної соціалізації особистості. Політична соціалізація є процесом засвоєння особою соціального й політичного досвіду та дає змогу особистості орієнтуватися в політичному просторі, брати участь у політичній взаємодії.

Соціальні мережі є одним із каналів, через які людина отримує знання та моделі політичної поведінки. Саме за допомогою спілкування в них передається певний соціальний досвід, норми і традиції певної спільноти. Цим самим прискорюється адаптація в соціумі чи в інших соціальних групах. Науковці відзначають, що соціальні мережі, хоч і повільно, але все таки замінюють спілкування з друзями, родичами, однодумцями в реальному житті. Вони допомагають людині отримувати різноманітну інформацію з будь-якої точки світу. Це створює нові невичерпні можливості.

Завдяки соціальним мережам особистість може проявляти свободу слова, формувати власний політичний світогляд. Соціальна мережа - інтернет-співтовариство користувачів, об'єднаних за будь-якою ознакою на базі одного сайту, який і називається в цьому випадку соціальною мережею. Іншими словами, соціальна мережа у всесвітній павутині будується на тих же принципах, що і в реальному світі, але відрізняється від реальних людських спільнот тим, що у функціонуванні мережі не грає ролі географічна віддаленість її учасників один від одного [7].

Як Інтернет-сервіс соціальна мережа може розглядатися як підґрунтя для діалогу, полілогу, за допомогою якого люди можуть здійснювати зв'язок між собою, об'єднуватися за специфічними інтересами. Світові практики залучення громадян до громадської та політичної участі через соціальні мережі продемонстрували, що віртуальний комунікативний простір є одним із сприятливих середовищ формування громадянської ідентичності і має потужний потенціал суспільної самоорганізації, який може бути успішно використаний для зміцнення громадянського суспільства, а також у політичних цілях – впровадженні масштабних (революційних) змін у країні. Громадянська ідентифікація людини у соціальних мережах виявляється в адмініструванні новинної стрічки своєї персональної сторінки (акаунта): лайках, репостах, коментарях під новинами, підборі мультимедійних файлів та зміні аватарки/фото, визначенні статусу закритості чи відкритості доступу до сторінки [5, с. 273].

Інтерактивний простір сьогодення дає можливість людині прямо чи опосередковано впливати на перебіг політичних процесів. Свобода слова, активна комунікація в соціальних мережах дають змогу людині впливати на політичний процес.

Отже, уже нормою для індивіда, який часто користується Інтернетом, стає можливість вільного спілкування, організації мітингів, різноманітних акцій із залученням великої кількості учасників. А також свобода зібрання і можливість організувати певну масову подію досить швидко укорінюються у свідомості користувачів Інтернету.

Як відомо, глобальна мережа має багато переваг в сфері поширення інформації, свободи слова та плюралізму, але неминуче виникають і виклики та загрози. Інтернет може розвинути і безвідповідальність за сказані чи написані слова. Зумовлено це тим, що Інтернет-середовище дає можливість висловлювати свою позицію чи вести діалог в анонімному режимі або під вигаданим іменем. Також, на сьогодні законодавство більшості країн не достатньо розвинуте в регулюванні справ в Інтернеті. Відповісти за наклеп чи за подачу неправдивої інформації майже неможливо, важко відслідковувати такі порушення, адже такі діяння можуть відбуватися завдяки анонімності в мережі. В реальному житті така поведінка могла б привести до адміністративної чи навіть кримінальної відповідальності.

Саме через Інтернет різноманітні терористичні організації чи тоталітарні релігійні культи масово негативно впливають на особистість, світогляд якої ще тільки формується і вона піддається впливу таких груп через свою малодосвідченість і незахищеність в Інтернеті. Проте політика жорсткого контролю Інтернет-простору з боку державних інституцій означатиме відхід від демократичних цінностей і водночас буде малоефективна [8].

Також основними ризиками перебування в інтернет-просторі, здатними спричинити негативні наслідки для формування світоглядних настанов і політичної соціалізації користувачів, є: 1) регулярне і тривале споживання великої кількості сурогатної інформації або так званого «інформаційного сміття» (інформації сумнівної якості, насильства і жахів, комерційної реклами, тощо); 2) сурогатне спілкування, відмова від комунікації з близькими людьми заради «штучних» взаємин із віртуальними знайомими; 3) зомбування, внаслідок якого розвивається інтернет-залежність [9, с. 8].

Отже, не зважаючи на переваги та противаги, Інтернет посідає своє почесне місце в житті як суспільства в цілому, так і в житті кожної особистості. Адже завдяки плюралізму думок і легкості, з якою можна розміщувати інформацію в Інтернет-просторі, політична соціалізація людини сприяє засвоєнню загальнолюдських цінностей, демократичних норм та традицій, взаємоповаги та толерантності. Всесвітня павутина створює умови для задоволення інформаційних, комунікаційних потреб людини. Сформовані цінності у кіберпросторі дозволяють обмежувати негативний вплив Інтернету на становлення політичної свідомості особистості.

В Інтернет-середовищі переважають принципи, що сприяють формуванню демократичних, загальнолюдських та активістських цінностей. Але й існує певна загроза впливу негативних угруповань, псевдо правдивої інформації, що можуть впливати на розвиток негативних орієнтацій і стереотипів у суспільстві. Все це свідчить про універсальність Інтернету, як про його безмежні можливості так і про обережність в процесі формування своїх поглядів та світобачення в цілому.

Політична соціалізація індивідів пов'язана з ефективним розвитком суспільних відносин та стабільністю держави. Якщо політична соціалізація не сприяє засвоєнню суспільно корисних знань і практичного досвіду, тоді вона спонукає до політичного регресу. Зростання освітнього рівня, засвоєння інформаційних технологій, розширює спектр зацікавленості людей, спонукає їх до громадської та політичної діяльності. Використовуючи соціальні мережі, особистість здійснює активну комунікацію у політичному просторі. Це дає змогу набувати політичний досвід і спонукає до перетворення особистості у свідомого громадянина держави.

Використана література:

1. Вислови відомих людей про Інформатику [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://inform-vyslov.blogspot.com/2015/04/blog-post_11.html
2. Архангельская И. Б. Творческое наследие Герберта Маршалла Маклюэна в контексте развития теории коммуникации [Електронний ресурс] / И. Б. Архангельская – Режим доступу: <http://www.countries.ru/library/era/kom.htm>
3. Котенко В. Журналістська етика і свобода слова в Інтернеті [Електронний ресурс] / Віктор Котенко. – Режим доступу: <http://svoboda.zhitomir.ua/nash-arxiv/avtorskie-stati/zhurnalistska-etika-i-svoboda-slova-v-interneti.html>
4. Салига П. Г. Трансформація мережевих електронних журналів як явища масової комунікації: дис. канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.05 / П. Г. Салига. – Київ, 2014. – 218 с.
5. Зуйковська А. Соціальні мережі як середовище політичної комунікації / А. Зуйковська // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України, вип. 1 (69), – 2014 р.– С. 272-280
6. Матвеев Р. Демократия в современном мире: проблемы методологии в контексте политологии и права / Р. Матвеев // Демократия в современном мире : сб. ст.; [сост., предисл. Я. А. Пляйс, А. Б. Шатилов]. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2009. – С. 32–43
7. SEO словник [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://igroup.com.ua/seo-articles/sotsialna-merezha/>

8. Доцяк І. Вплив інтернет-середовища на політичну соціалізацію української молоді: тенденції та виклики [Електронний ресурс] / Ігор Доцяк, Тарас Случик. – Режим доступу: <http://politiko.ua/blogpost35251>

9. Керделлан К. Дети процессора: Как Интернет и видеоигры формируют завтрашних взрослых / К.Карделан, Г. Грезийон : [Пер. с фр]. – Екатеринбург: У-Фактория, 2006. – 272 с.

Кокарча Ю. А. *Интернет как фактор политической социализации личности в современном обществе*

В статье говорится о причинах возникновения, распространения Интернета в политической сфере и исследуется его роль в политической социализации личности.

Ключевые слова: Информационная среда, Интернет, политическая социализация, кибер-пространство.

Kokarcha J. *Internet as a factor of political socialization in modern society*

The article deals with the causes, spread of the Internet in the political sphere and explored its role in political socialization.

Keywords: information environment, Internet, political socialization, cyber space.